

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТАРТАП-ІНДУСТРІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Необхідно почати з того, що стартап – це не просто новостворена компанія з абсолютно новим продуктом. Стартап – це більше про саму ідею, яка спонукає її кількох засновників (фаундерів) до створення бізнесу інноваційного продукту, який може покращити життя людей в цілому.

Стартапи вирішують сучасні проблеми. Вони створюють абсолютно новий продукт, щоб змінити ситуацію в суспільстві. Особливо це стосується воєнних стартапів, які активно розвиваються саме під час війни, через те що, тоді є загальна потреба в них. Більш того, оновлення технології та використання нових методів виробництва, створення інноваційних товарів та послуг є пріоритетними напрямками розвитку економіки, які здатні забезпечити не тільки конкурентоздатність економіки та покращити рівень життя суспільства, а й створити передумови до сталого економічного зростання. Однією із рушійних сил, яка здатна забезпечити інноваційний розвиток економіки є стартап-індустрія.

По-перше, стартап є першим необхідним етапом життєвого циклу інновацій. Без стартапів людство не буде мати нових ідей, розвитку та вирішення потрібних проблем. Адже, головна мета стартапу - покращити життя людей та вирішити існуючі проблеми. По-друге, для України стартапи - це рушійні сили економічного зростання, адже це спосіб створення робочих місць, уникнення стагнації, підвищення використання інноваційних технологій та загалом розвитку держави. По-третє, успішні стартапи приваблюють інвестиції, а це сприяє розвитку фінансового сектору та забезпеченню капіталу для подальшого розвитку країни. По-четверте, вони сприяють розвитку підприємництва. В Україні існує безліч успішних соціальних підприємств, які починали своє зародження з тієї самої стартап-ідеї.

Проте у воєнний час стартап-індустрія набуває ще більшого значення тому, що держава потребує швидких та ефективних рішень, які б вирішували нагальні проблеми суспільства в цілому. Оскільки стартапи приваблюють інвестиції, то це сприяє розвитку фінансового сектору та забезпеченню капіталом для подальшого розвитку країни, що є вкрай важливим в умовах воєнного часу. Попри військову агресію стартапи адаптувалися до викликів війни та продовжили створювати інноваційні ідеї, які наближають перемогу у

війні. За даними опитування щодо розвитку стартапів, яке проводилось дослідницькою компанією Gradus Research в 2023 році тільки 26% відсотків опитаних знаходяться на стадії розширення бізнесу, 10% розробляють ідею, 9% шукають початкові інвестиції, 25% - інші ж починають продавати товари і 25% шукати інвестиції для зростання, а тільки 5% скорочують свою активність. Такі дані свідчать про те, що більшість стартапів перебувають на початковому етапі розвитку. Незважаючи на постійні обстріли, відключення електроенергії взимку 2022 року, стартапам вдалось продовжити функціонувати і розвиватися про що свідчить інформації щодо релокації, так більше половина опитаних, а саме 57% не потребували релокації і тільки 17% та 14% було повністю чи частково перенесено. Збереження військових ризиків, невизначеність, нестача кваліфікованих працівників та недостатній попит значно ускладнює економічну активність усіх підприємств. Серед основних ризиків українські стартапи виділили мобілізацію персоналу чи його виїзд за кордон, що є зрозумілим, адже в більшості випадків команда стартапу складається з невеликої кількості людей, і втрата навіть одного працівника матиме значний вплив на функціонування бізнесу. Втрата контрактів, постачальників, ключових партнерів, обмеження доступу до джерел фінансування є основним ризиком, що зумовлено складністю пошуку нових клієнтів в умовах воєнного часу. Також перебої з електропостачанням, зі зв'язком та Інтернетом, які можуть виникнути внаслідок дій агресора, виділяються стартапами як ризиком, що свідчить про розуміння бізнесом необхідності планування своєї діяльності з урахуванням цих факторів. Також для майже половини опитаних основною стратегією є активний розвиток бізнесу, що говорить про оптимізм підприємців і готовність розвиватися, незважаючи на всі труднощі [1].

З початку повномасштабного вторгнення неабиякого значення в стартап-індустрії набув напрям MilitaryTech. Держава потребує швидких та технологічних рішень, які сприятимуть безпеці військових та допоможуть знищувати ворога. Тому, державна грантова підтримка стартапів, яка реалізується за допомогою Українського фонду стартапів, фактично сфокусувалась на військових потребах. У 2022 році була запущена програма грантової підтримки проєктів подвійного призначення, яка фінансує проєкти, що використовуються як цивільними, так і військовими. Цією програмою скористались понад 200 команд, з яких 26 отримали фінансування та пріоритетними напрямками стали стартапи пов'язані з інфраструктурою, охороною здоров'я та обороною [2]. Після переходу у сферу управління міністерства цифрової трансформації відбулись значні зміни в діяльності фонду, однією із яких стало створення кластеру Brave1, який повинен

розділити цивільну та військову сферу в межах діяльності Українського фонду стартапів. Проєкт Brave1 фокусується на підтримці систем та засобів ураження, розмінування, кібербезпеці, безпілотних апаратах, захисті та безпеці тощо. На кінець грудня 2023 на платформі Brave1 було зареєстровано 877 ідей, із яких було профінансовано 135 розробок на суму 2,3 млн доларів [3]. В 2024 році видатки на забезпечення функціонування фонду розвитку інновацій складатиме 1,5 млрд грн., значна частина з яких спрямовується на підтримку Brave1 [4].

Проте, наразі є багато перешкод для розвитку стартап-індустрії. По-перше головна проблема це фінансування, оскільки Ігор Федірко, співзасновник військової школи «Боривітер» та «Волонтерської оптичної лабораторії» говорить що для стартапу воєнного спрямування знайти фінансування в Україні на \$1–1,5 млн практично неможливо. Цю суму він називає мінімально необхідною для роботи стартапу. По-друге, він вважає бюрократію проблемою для military-tech стартапів, оскільки щоб якась технологія чи розробка дійшла до армії на офіційному рівні, компанія має пройти величезну кількість перевірок, комісій, випробувань, що є тривалим і складним процесом, особливо у воєнний час [5]. По-третє, страх інвесторів інвестувати в Україну через нестабільну військову й політичну ситуацію, оскільки інвестори не хочуть втратити свої інвестовані кошти. Проте, у них є розуміння того, що всі стартапи будуть потрібними після закінчення війни і це змушуватиме їх інвестувати. Як зазначає Іван Толчинський: «Україна має людей і можливості, але в нас бракує технологій, структури управління та продуктового мислення. Якщо правильно побудувати політику держави, наші відносини з іноземними компаніями, створити сприятливе середовище для них, буде величезне зростання military-tech в Україн...» [5]

Зважаючи на всі перешкоди, вирішити наявні проблеми швидко майже неможливо, тому необхідно поступово вживати наступні заходів, які сприятимуть розвитку стартап-індустрії:

1. Наприклад, вирішити проблему з фінансування можливо завдяки створенню високого рівня інвестиційного клімату, що дозволяє залучати більше іноземних інвесторів, в яких більше можливостей фінансувати стартап ідеї.
2. Зменшити необхідну кількість дозволів на виробництво та спростити їх отримання, що дозволить частково вирішити проблему з бюрократією та пришвидшить запуск стартапів. Правова система в Україні не є досконалою і через довгі процеси, комісії, перевірки відбувається затримка розвитку стартапів в Україні, особливо це стосується Miltech industry.

3. Завдяки євроінтеграції та приєднанню до міжнародних організацій українські стартапи зможуть отримати підтримку від партнерів та міжнародних інвесторів. Наприклад, за даними порталу Forbes: «У червні 2023 року Мінцифри направило запит щодо приєднання до ініціативи Європейської комісії – Європейського альянсу стартапів націй (ESNA)...» [6].

Отже, наразі відбувається особливий розвиток саме military-tech startups. Хоча війна і створила ряд труднощів для розвитку стартап-індустрії, однак, в Україні навіть під час війни є можливості. Одна із проблем - це недостатнє фінансування. Зараз особливо важливим є донатити на ЗСУ, так як саме вони створюють можливість для просування стартапів, для життя людей. По-друге, потрібно залучати іноземні інвестиції. І по-третє, жоден український стартап не повинен здаватися, війна - це не час для застою, війна - це час, коли треба зробити все, щоб перемогти. І перемогти не просто відвоювати території, перемогти - у розвитку, у інноваціях, у покращенні фінансової системи, юридичної та інших. Потрібно вивести країну на новий рівень, бо поки в нас є можливості - це робити - потрібно цим користуватися.

Список використаних джерел

1. Як розвиваються стартапи в Україні в умовах війни?. Gradus Research Company. URL: <https://gradus.app/ru/open-reports/ukrainian-startups-feel-more-optimistic-compared-traditional-businesses/>
2. Як працюють і чим дивують українські проєкти dual-use. Український фонд стартапів. URL: <https://usf.com.ua/yak-pracjujut-i-chim-divujut-ukrainski-proiekti-dual-use/>
3. FEDOROV. Telegram. URL: <https://t.me/zedigital/4041>
4. Interfax-Ukraine. Оборонний кластер BRAVE1 отримав фінансування на 2024 рік і готовий збільшити розмір грантів. Інтерфакс-Україна. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/949834.html>
5. Войтко О. Military-tech в Україні: аналізуємо стан індустрії, проблеми та перспективи галузі. DOU. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/military-tech-in-ukraine/>
6. Євроінтеграція України: перспективи для IT-сектору та стартап-індустрії. Forbes.ua. URL: <https://forbes.ua/innovations/efekt-tsifrovoi-sinergii-yaki-perspektivi-dlya-rozvitku-it-sektoru-ta-startap-industrii-vidkrivae-ochikuvaniy-vstup-ukraini-do-es-29082023-15636>